

קבלת שבת

שנה שש עשרה - עלון שבועי ■ מופץ ב-15,000 עותקים בארץ ובעולם

בסיעתא דשמיא, ו"ט בשבט התשפ"ו

העלון טעון גניזה ■ אין לקרוא בשעת התפילה!

ניתן לקבל את העלון במייל KSHABAT@INN.CO.IL
הערות והארות, תרומות ובקשות להפצת העלון יתקבלו
בברכה בטל: 052-7620219.

פרשת יתרו

"וַיַּחַד יתרו על כל הטובה" (יה, ט).

מובא בגמרא בסנהדרין (צד): "ויחד יתרו - רב אמר: שהעביר חרב חדה על בשרו" [שמל את עצמו ונתגייר. רש"י].

הקשה רבינו יעקב ריישר זצ"ל ב'עיון יעקב' (שם): מדוע לא כתבה התורה במפורש 'וימל יתרו?' והנה, רש"י בתורה פירש על פי פשוטו: "ויחד" - וישמח, וכן לשון התרגום אונקלוס: "וחדי יתרו".

שאל על כך האור החיים הקדוש, מדוע לא אמרה התורה במפורש 'וישמח' בלשון הקודש, אלא 'ויחד' בלשון תרגום?

אומר האדמו"ר מנאבוב זע"א בספרו 'כרם שלמה', כי שתי השאלות מתיישבות זו בזו:

אמרו רבותינו במסכת שבת (דף קל): "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה... עדין עושין אותה בשמחה". מעתה אפשר לומר, כי שני הפירושים עולים בקנה אחד, ויתרו קיים מצוות מילה בשמחה. לכן נאמר "ויחד" במשמעות כפולה: הן 'מילה' כדברי רב בסנהדרין, וכן 'שמחה' כדברי רש"י כאן. ומעתה לא קשה, שהרי אם היה כתוב 'וימל', לא היינו יודעים שהוא קיים מצות מילה בשמחה. ואם היה כתוב 'וישמח', כלל לא היינו מדוע שמח. לכן כתבה התורה 'ויחד', כי יש במילה זו שתי משמעויות, ומעתה נדע כי הוא קיים מצות מילה בשמחה.

(שניים מקרא)

"וַיֵּרָא חַתָּן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לְעַם וַיֹּאמֶר מַה הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לְעַם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב בְּבֶדְדָךְ וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן בְּקָרְ עַד עֶרְבַי. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתָּנוּ כִּי יָבֵא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֵלַיִם" (יה, יד-טו).

מה פשר תשובת משה ליתרו על טענתו?

מבאר ה'פנים מאירות': מובא בירושלמי (סנהדרין פרק א), שרבי אבהו היה דן יחיד, ושאלוהו תלמידיו הכיצד הוא דן יחיד והרי למדנו במשנה (אבות ד, ח) "אל תהי דן יחיד"? השיב להם רבי אבהו: כיון שהם מעצמם באים אלי, הרי הם קיבלוני עליהם. מכאן מוכיח הש"ך (ח"ו"מ סי' א), שכאשר בעלי הדין מקבלים עליהם לדון בפני יחיד מומחה, רשאי הוא לדון אותם (שלא כדעת השו"ע).

טענת יתרו כלפי משה רבינו היתה: "מדוע אתה יושב לבדך..." כיצד אתה דן יחיד? על שאלה זו השיב לו משה: "כי יבא אלי העם לדרוש אלוקים" - בעלי הדין באים אלי מעצמם ומקבלים אותי עליהם כדיין, ולכן מותר לי לדון אותם יחיד. **רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בספרו 'משך חכמה', מבאר את הענין באופן אחר:**

בגמרא במסכת שבועות (פ): אומרת שאין לדון ביחיד, רק אם בעלי הדין קיבלו אותו עליהם. כמו כן נאמר שם, כי הדיינים צריכים לשבת ואילו בעלי הדין בעמידה, אבל אם קיבלו עליהם מותר לבעלי הדין לשבת.

לפיכך אמר יתרו למשה 'ממה נפשך': אם בעלי הדין לא קיבלו אותך עליהם, הכיצד אתה דן אותם ביחיד, ואם הם קיבלו אותך עליהם אזי "מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נוצב עליך"? השיבו משה רבינו: שני טעמים הם מדוע צריך בית דין של ששה ואלה האחד - כיוון ששכינה שרויה ביניהם, השני - כדי שהיה שלישי שיכריע בין השניים. שני טעמים אלו אינם שייכים במשה: הטעם הראשון אינו שייך כאן, כי הרי השכינה שורה על משה גם בהיותו יחיד, לכן - "כי יבא אלי העם לדרוש אלוקים", אף בהיותי יחיד אלקים נמצא עמדי. ובודאי הטעם השני אף הוא אינו שייך לגבי משה, שהרי מי יוכל לטעון ולחלוק כנגד משה רבינו, שהוא המלמד את העם תורה ומוסר להם חוקי ה' - "כי יהיה... והודעת להם את חוקי האלוקים ואת תורותי".

"נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך" (יה, יח).

הביטוי שבו משתמש יתרו כלפי משה הוא "נבל תבל", "נבול" הוא מלשון עין נובל, עין שהוא בלוי, ואינו יכול להחזיק מעמד.

מה בא להוסיף ה"תיבול" על כך? לשם מה כפל הלשון?

אלא, אמר יתרו למשה: שש מאות אלף איש באים אליך כל יום לשאול שאלה. במצב כזה, לא יתכן לענות לכולם באריכות. אתה יכול רק לפסוק בקיצור: כן, לא, אסור, מותר, עשה כך וכך. אין זמן לנימוקים ולראיות, לציטוטים ולהסברים. זה פשוט בלתי אפשרי.

השואל מצידו, המקבל את הפסק, מקבל תשובה לשאלה המקומית ששאל, אבל אם הוא חוזר הביתה ומגלה שהשתנה איזושהו פרט, הוא כבר אינו יודע מה לעשות. הוא לא קיבל שום הסבר, ולכן אין לו ברירה אלא לחזור שוב אל משה ולשאול את שאלתו.

יוצא, שכל שאלה עלולה להוליד שאלות חוזרות ונשנות. כלם באים רק למשה,

רק הוא עונה, ורק הוא נושא באחריות לבדו.

מצב כזה גורם לכך ש"נבול תיבול", גם אתה גם העם הזה" - גם אתה מתעייף, וגם העם אינם מבינים מספיק, וממילא "תיבול" כי יבואו לשאול שוב ושוב. "כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשוהו לבדך".

לכן עשה כעצתי "ושמת עליהם שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמישים ושרי עשרות".

(דורש בציון)

"כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב" (יש, ג).

מפרש רבינו בחיי ז"ל: "וציווה לדבר אל הנשים תחילה... שהאשה הטובה היא סיבה לתורה, שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש לפי שהיא מצויה בבית והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו לימוד התורה מנעוריו וגם כי יזקין לא יסור ממנה".

כוחה של האישה בחינוך בנה נובע מהיותה עקרת הבית, המתמסרת לגידול ילדיה ונותנת את כל אשר לה עבור צרכי בני ביתה.

הערכתו הרבה של **רבי אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקא**, לפעלה של האשה בתוך ביתה, ניכר ממעשה שארע לו כשיצא לרחובה של עיר על מנת לסדר ענין כלשהו בלויית אחד מתלמידיו.

רבי אייזיק היה חולה לב, ולכן פסע לאיטו, עקב בצד אגודל, ולפתע הגיחה בריצה מפינת הרחוב אישה צעירה שדחפה לפניו עגלת תינוק, וכמעט שהפילה את רבי אייזיק.

כל הרואים נבהלו מן המחזה, והאישה עצמה - מרוב בלבול ומבוכה - סבה על עקבותיה והסתלקה מן המקום.

הבחור שליווה את רבי אייזיק התקומם: "איך אפשר לרוץ ברחובות בחוסר זהירות כזה? מה חושבת לעצמה אישה זו, שרק היא פוסעת כאן?!"

רבי אייזיק שתק עד שסיים הבחור להוציא את כל אשר בליבו, ואז אמר: "מדבר אני כעת אל עצמי, אך אם תרצה - יכול אתה להקשיב..."

אני חושב לעצמי: מה עשיתי היום בשביל עצמי ומה עשיתי בשביל אחרים? קמתי בבוקר בשביל עצמי, כדי שלא ארקב בתוך המיטה... התלבשתי - כדי שלא יהיה לי ק... הלכתי להתפלל גם עבור עצמי, משום שאני זקוק לבריאות ולפרנסה. אחר כך אכלתי - שוב לצורך עצמי, כמובן... למדתי כמה שורות בגמרא - עבור עצמי, כדי שאהיה בן אדם יהודי, וכעת אני הולך לסדר ענין - בשביל עצמי...

נמצא שכעת, בשעה אחת עשרה בבוקר - עדין לא עשיתי שום דבר בשביל מישהו אחר, אלא כל מעשי היו בשביל עצמי.

לעומת זאת, אישה זו לא ישנה בלילה, כדי לטפל בתינוק שלה, המעט שהספיקה לנמנם נקטע בשעה שש וחצי, כשהתעוררה להעיר את בעלה בזמן, כדי שיספיק את המנין המוקדם, הכינה כריכים לשאר הילדים, העירה אותם, רחצה את מי שהיה זקוק לכך, הלבישה את כולם, מצאה להם את הילקוטים - ושלחה אותם מהבית.

אחר כך נעמדה לבשל ארוחת צהרים, ותוך כדי כך המשיכה לטפל בתינוק. בשעה אחת עשרה היא נזכרה פתאום, שקבעו איתה לבוא למלא מקום בבית ספר, כדי להכניס כמה גרושים הביתה בכדי שבעלה יוכל להמשיך ולהתמיד בתורה ללא הפרעה, לכן היא התחילה לרוץ, כדי להספיק לתת את התינוק למטפלת, כדי שהיא תוכל ללכת לעבודה.

היעלה על הדעת, שאני, שלא עשיתי היום שום דבר בשביל אף אחד - אומר עליה שהיא אינה מתנהגת כיאות?! איך אפשר לומר כך?!!..."

רבי אייזיק עצר לרגע, ואז המשיך: "בהלכות שחיטה (פרק יג) אומר הרמב"ם שהטעם לכך שבמצות שילוח הקן צריכים לשלוח את הציפור ורק לרגע לאחר מכן לקחת את הילדים, הוא משום שאסור לנצל את רגשי האמהות של הציפור הזו.

שכן, כל ציפור שרואה אדם ניגש אליה, מתעופפת מיד בבהלה, אולם הציפור היושבת בקן אינה עושה זאת, משום שיש לה גוזלים קטנים, שהיא חשה כלפיהם רגש אחריות, ואסור לו לאדם לנצל את החולשה שלה, על מנת להצליח ללכוד אותה - הסביר הרמב"ם - לכן מהירה התורה "שלח תשלח את האם ואת הבנים תיקח לך" (דברים כב, ז).

ו"האור שמח" מוסיף על כך את דברי המדרש: "כדאי הוא שעוסק בכבודו של עולם ובתקונו של עולם שתנצל", ציפור זה מגדלת כעת את דור הציפורים הבא, ומשום כך ראוייה היא להינצל מצידי.

על אחת כמה וכמה האם המגדלת ילדים, מחנכת אותם ודואגת לקיימו של עולם הן מהבחינה הגשמית והן מהבחינה הרוחנית!

(ומתוך האור)

איך אמר שם המרצה? **אם אתה יודע שההגה בידיים טובות, אתה יכול לנמנם עד לתחנה הסופית.**

בתאריך הנקוב התייצב בבית המשפט. הגיע לדלפק, 'שלום', אמר לפקידה שישבה מאחורי הדלפק, 'יש לי היום משפט, באיזו שעה ובאיזה אולם?' 'מה השם?' 'שאלה, הקלידה וחיפשה, 'אין משפט', דיווחה. 'אתה לא רשום', 'אז תחזירו לי את הרשיון.' 'זה לא בסמכותי, תגיש בקשה למשטרה.' בעורך דין טוב בחר, בורא העולם לציודו. הגיש בקשה למשטרה, ובינתיים הוא מרותק לביתו, ממשיך לצפות בהרצאות. שמע רעיון שמצא חן בעיניו: זוהי מעין חלוקת עבודה. ה' מקבל על עצמו להושיע, והתפקיד שלך הוא להודות לו על הישועה. איך מודים? במעשים! החליט ללבוש ציצית.

כעבור שלושה חודשים מתקשרים מהמשטרה, ומזמנים אותו למשפט. שוב יעצו לו שיקח עורך דין. אבל הוא נותר שליו ושאנן, למה לו להחליף את עורך דינו? בורא עולם הוא העורך דין שלי והוא יסדר את הענין. התייצב, והתובעת דרשה את העונש המרבי: גם נהג בשיכרות וגם סירב לבדיקה. 'היכן עורך דינך?' 'תהנה השופטת. למה לי עורך דין, ענה, 'אני מודה, מתחרט ומצטער'. השופטת הביטה בציציות שנראו על בגדיו. 'אני רואה שאתה חוזר בתשובה', אמרה. 'כן', אישר.

'אני מאחלת לך הצלחה בדרך החדשה. דע, נהיגה בשכרות אסורה גם על פי התורה. אני מחזירה לך את הרשיון, וקוצבת לך חודשיים מאסר על תנאי. זה חריג, פחות מהמינימום הקצוב בחוק.'

יצא מסוחרר. 'לה' הישועה!' בלי ספק ה' מילא את חלקו. ומה אתי? במה אודה לו? השופטת אמרה שאני חוזר בתשובה, ולכן זיכתה אותי. אולי זה מה שעלי לעשות? נרשם לסמינר 'ערכים'.

כיום הוא לומד בישיבת 'פתחי עולם' בירושלים. הנדודים פסקו. ואיתם גם ההובלות... (האמנתי ואזמרה)

חודש. כמה נפלא היה לראות שוב את אור השמש, לחוש את משב הרוח ולשמוע את ציון הציפורים בחוץ. הלך סחרחר, מבוסס מהדרור.

במשפט, הוא נדרש להתחייב לעזוב מידיית את ארצות הברית, ובזאת שוחרר. קיים את הבטחותיו לרשויות ולבוראו. עלה על מטוס והגיע ארצה. מיד בהגיעו קנה זוג תפילין. הגיח אותן מדי יום לדקה. לכך התחייב, לא מעבר לכך.

בארץ פתח עסק להובלות. הובלות קטנות עשה ברכבו. ערב אחד יצא לבלות במועדון. שתי מעט, אבל לא במידה שתפריע לנהיגה, כך חשב. השוטר שעצר אותו, לא היה משוכנע בכך. ביקש לערוך לו בדיקת אלכוהול, וגיא ידע מדוע הוא מסרב. השוטר החרימ את הרשיון וזימן אותו למשפט.

גיא היה זקוק לרכב, זו פרנסתו, ההובלות. המשיך לתווך מהבית, אבל קורקע, רותק לביתו. היה לו זמן פנוי למכביר, העביר אותו בצפיה בהרצאות. אחת מהן נחרטה במוחו, המרצה היה נחוש והחלטי. וכך הוא התבטא: 'אם יש לך בעיה, הסר דאגה מלבך. השלך על ה' יהבך, כולם אומרים שה' יעזור, שאלוקים גדול. אבל יש בדיקה פשוטה כדי לברר האם הביטחון שלך בה' הוא אמיתי. האם אתה נושא את המשא על שכמך או שאכן השלכת אותו מעל צווארך ומסרת אותו לבורא.'

הרעיון מצא חן בעיניו, החליט ליישמו. הוזמן לשימוע בבית המשפט. החברים יעצו לו שיקח עורך דין, אך הוא חשב אחרת: מי שיש לו בעיה זקוק לעורך דין, אבל הוא את הבעיה פרק מעליו, העביר את המשא לבורא עולם. בא לשימוע, שמע והודה. הפקיד תמה: 'איפה עורך הדין שלך?' הוא ודאי לא היה מניח לך להודות בנהיגה בשיכרות'. אמר: 'למה לי עורך דין? אני מודה.' 'טוב', אמר הפקיד, וקבע לו תור למשפט. יידע אותו בתוצאות הודאתו: העונש יכול להגיע לחמש שנות פסילה ויותר, לצד שנה וחצי מאסר בתוספת קנס. מאיים למדי.

גיא היה אמור להיות מודאג, אבל ידע שהארוע הוא מבחן לבטחון אמיתי בבורא.

גיא רווה, הוא בחור ישראלי מצוי, שלא זכה עדיין לשמור תורה ומצוות. באחד משלבי חייו טס לארה"ב. משדה התעופה נסע למנהטן, לחפש עבודה. הציעו לו לעסוק במכירת גלידה. לנהוג ברכב הצבעוני מגן-שעשועים אחד למשנהו, להשמיע את המנגינה העליזה ולשרת את הילדים הצהולים המכתרים את הרכב.

בוקר אחד החליט לפקוד מקום חדש. היה זה מתחם שעשועים פרטי, גדוש בילדים ובני נוער. אפשר למכור בו בלי סוף. נסע וחנה, והנה הגיע פקח: 'המכירות כאן רק ברשיון ובזכויות, השטח פרטי. אתה מתבקש לעזוב.' ענה כישראל: 'עוד רגע'. המכירה בעיצומה, אי אפשר לאכזב ילדים כה רבים. אבל שם לא הבינו חכמות והזיעקו מרשטרה. גיא שכח שתוקף אשרת השהיה שלו פג זה מכבר. הגיעה ניידת והוטורים דרשו מסמכים. 'זה בסדר', השיב, 'אני יוצא מיד מהמדינה וחוזר לישראל'. אבל כבר היה מאוחר מדי. העלוהו לניידת ולקחוהו לבית המעצר, הלבישוהו בבגדי אסיר כתומים, והקצו לו כלוב ברזל, מטר וחצי על מטר וחצי. מימינו, משמאלו ומולו כלובים זהים, מאוישים בעלי ראשים חומים ולבנים, ובעיקר שחורים. נותנים עוגה בבוקר, וכריך עם אומצת חזיר בצהרים.

'אני חזיר לא אוכל', אמר לעצמו. שלף וזרק לפח. 'מה אתה עושה?' הרעים מולו כושי ענק. 'תוציא את האומצה ותביא לי!' 'עוזב אותך', אמר חברו, נפיל גדול ממנו, 'הוא יהודי! גם הם מבינים שיהודי אינו נוגע בחזיר. ומה הלאה? איש אינו יודע. לא מסתכלים עליך, אתה לא מעניין אף אחד, מי יודע מתי, יקראו לך.'

באותה השעה נפתח מעיין הדמעות: 'אלוקים אם אני יוצא מכאן ומגיע לארץ, הדבר הראשון שאני עושה, עוד לפני שאני מגיע הביתה, אני קונה תפילין ומניח אותן כל החיים'. לאחר זמן לא-רב, נפתחה הדלת בנקישה חדה. 'בוא', צייה השוטר. לפתע התעוררה המערכת לחיים, והגלגלים סבבו במרוצה. מבית המעצר נלקח לכלא מהגרים, ושם, בניגוד לכל התחזיות, החזירו לו את דרכונו וזימנוהו למשפט בעוד

פנינה לשבת
בענייני הלכה ואגדה

מדוע מתנועעים בעת שלומדים תורה, או מתפללים וכד'?

בבעל הטורים בפרשתנו (שמות כ, טו) על הפסוק 'וירא העם ויגועו ויעמדו מרחוק', הביא ש'וינועו' הוא מלשון תנועה, שבני ישראל נעו ממקומם לאחוריהם בשעת קבלת התורה, שהתורה ניתנה באימה ברתת ובזיע (ברכות כב), על כן נהגו להתנועע בעת לימוד התורה.

בזוהר הקד' (פר פנחס, ח"ג ר"ט) מבואר, שלעם ישראל יש נשמה שמאירה בתוכם נר, כדכתיב 'נר ה' נשמת אדם', הרי כשאומר דבר תורה הנר שבתוכו דולק ואינו יכול לשקוט אלא מתנועע לכאן ולכאן כאור הנר. וזה דוקא בעם ישראל, אך באומות העולם שלא קרויים אדם, לא מתנועעים בשעת לימודם.

בכזורי (מאמר ב' אות ע"ט, ב) הביא טעם שכלי ופלאי לסיבת ההתנועעות, כי בימי הראשונים היו ספרים מועטים וקוראים רבים, ולכן היו עושים ספרים גדולים, והניחו הספר על הארץ בשעת הלימוד, כדי שיוכלו להסתכל בו עשרה אנשים או יותר בספר אחד, ולפי שהיו מתאספים הרבה אנשים ללמוד ביחד, והיו מסתכלים בספר למרחוק, וכ"א מהם צריך להטות גופו כלפי הארץ כדי להביט בספר, ואח"כ היה מתרחק ושב אל מקומו כדי לתת מקום לחבריו להביט בספר, וכן חוזר חלילה בכל עת זה הולך וזה בא, ומשום זה הורגלו להתנועע בשעת הלימוד בתנועות הלך ושוב.

משולחנו של העורך

ועיין למרן החתם סופר זיע"א בספריו תורת משה (פר' בלק, דף מט: ד"ה איצטר) וחת"ס (עה"ת, בלק דף קנו, ד"ה ועתה) שביאר, שהוא כנגד קללת אחיה השילוני, שקילל את ישראל שיהיו כמו קנה שמתנוודד במים (עי' מלכים א, פרק יד), ובאמת קללתו נהפכה לברכה, שכמו שהקנה מתנועע לכאן ולכאן וכל הרוחות אין מזיזות אותו ממקומו, כך רוח היצה"ר ילחום עם הצדיקים ולא מצליח להזיזם ממקומם, וזה פשר 'התנועה הדבוקה בעם קדוש בשעת תורה ותפילה', וכמו שכתב הכזורי, והיינו כמו ברכת אחיה השילוני שנהיה כקנה, ולא ניכנע לפיתויי היצר, 'ואשר אינם חפצים בברכה עומדים על מקומם כארז, ואנחנו בשם אלוקינו נזכיר'. והרמ"א (או"ח סי' מה) כתב, "ונהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה, דוגמת התורה שניתנה ברתת". ובאחרונים דנו עוד האם בתפילה שהיא בקשת רחמים צריך להתנועע, לדעת הכה"ח (שם ס"ק ט) דין זה הוא רק בלימוד ולא בתפילה. וע' במג"א (שם, ס"ק א) ואכמ"ל.

ועיין באשל אברהם (רע"ז, א) שכתב, "במקום עמידתי בתפילה, היה דולק נר שעוה קרוב אלי, והנענועים הרגילים בשעת התפילה היו מקרבים הפה אל הנר וכו' (והיינו, הרוח שנגרם מהנענועים גרמה שיתקרב הנר אל השמן, ויש בזה משום הבערה בשבת), חששתי מלנענע עד שכלה דליקת הנר וכו', אך אחר שכבה הנר לא מנעתי את עצמי מלנענע".

לעילוי נשמת דניאל הכמת בן דוד, אליהו בן חנה יונה, שושנה פורן בת טאום, חנה יונה בת רומיה, פרבין נמכי בת עוסניגאן, שולמית חווה בת הר"ר רפאל ז"ל.

ליזיווג הבגון שרה בת אילה, רבקה בת דבורה אסתר בת חווה

לרפואת אימור שריה בן עדיה, ראובן בן שרה, נסים בן חיים, מנירה בת פרבין נמכי, אביעד מאיר יהודה בן עדיה, זורון בן זרבה פרלה, אור בת שלהבת בתושת"י

העלון מוקדש-הצלחת ברו"ג ישי בן אילה, רחמים בן מונירה, עידן ויליך בני מרים, משפ' מנצור וכל התורמים והמסייעים בהפצה. אליהו בן אילה,